

De vorst

De vorst

Niccolò Machiavelli

Uitgeverij Diderot

ISBN: 9789403725765

Oorspronkelijke titel: *Il Principe*

Vertaling © Wilma Baltus. Alle rechten voorbehouden.

De vorst

Niccolò Machiavelli aan de Doorluchtige Lorenzo de' Medici, zoon van Piero	7
Welke soorten vorstendommen er zijn en op welke manieren ze worden verworven	9
Over erfelijke vorstendommen	11
Over gemengde vorstendommen	13
Waarom het door Alexander veroverde rijk van Darius na Alexanders dood niet tegen diens opvolgers in opstand kwam	25
Hoe steden of vorstendommen moeten worden bestuurd die vóór hun verovering volgens hun eigen wetten leefden	29
Over nieuwe vorstendommen die met eigen wapens en eigen bekwaamheid worden verworven	31
Over nieuwe vorstendommen die met de wapens van anderen en door het geluk worden verworven	37
Over degenen die door misdaden het vorstendom hebben verworven	47
Over het burgerlijke vorstendom	53
Hoe de kracht van alle vorstendommen moet worden beoordeeld	59
Over kerkelijke vorstendommen	63
Over de verschillende soorten strijdkrachten en over huursoldaten	67

Over hulptroepen, gemengde legers en eigen troepen	75
Wat een vorst op militair gebied behoort te doen	81
Over de eigenschappen waarvoor mensen, en vooral vorsten, worden geprezen of bekritiseerd	85
Over vrijgevigheid en karigheid	87
Over wreedheid en mildheid, en over de vraag of het beter is geliefd dan gevreesd te worden	91
Hoe vorsten hun woord moeten houden	95
Dat een vorst moet voorkomen dat hij wordt veracht en gehaat	99
Of vestingwerken en andere maatregelen die vorsten vaak nemen nuttig of schadelijk zijn	113
Hoe een vorst moet handelen om aanzien te verwerven	119
Over de raadgevers van vorsten	125
Hoe een vorst vleiers moet vermijden	127
Waarom de vorsten van Italië hun staten hebben verloren	131
Hoe groot de macht van het lot over menselijke aangelegenheden is en hoe men zich ertegen kan verzetten	135
Oproep om Italië van de barbaren te bevrijden	141

Niccolò Machiavelli aan de Doorluchtige

Lorenzo de' Medici, zoon van Piero

Mensen die bij een vorst in de gunst willen komen, bieden hem meestal iets aan wat hunzelf bijzonder dierbaar is, of waarvan zij weten dat hij er veel genoeg aan beleeft. Daarom worden vorsten vaak paarden, wapens, met gouddraad geweven stoffen, edelstenen en andere kostbaarheden aangeboden die bij hun hoge positie passen.

Omdat ook ik u graag iets wilde aanbieden als bewijs van mijn toewijding, heb ik onder alles wat ik bezit niets gevonden wat mij dierbaarder is of wat ik hoger waardeer dan mijn kennis van de daden van grote mannen. Die kennis heb ik verworven door jarenlang ervaring op te doen met de gebeurtenissen van onze tijd en door voortdurend de geschiedschrijvers uit de oudheid te bestuderen. Ik heb hierover lange tijd zorgvuldig nagedacht en alles grondig onderzocht. Nu heb ik mijn inzichten samengebracht in een klein boek, dat ik u hierbij aanbied.

Hoewel ik besef dat dit werk eigenlijk niet waardig is om aan u te worden voorgelegd, vertrouw ik erop dat u het uit welwillendheid zult aanvaarden. Ik kan u namelijk geen groter geschenk geven dan de mogelijkheid om in zeer korte tijd kennis te nemen van alles wat ik gedurende vele jaren, met veel moeite en onder grote gevaren, heb geleerd en begrepen.

Ik heb dit werk niet opgesierd met uitvoerige volzinnen, hoogdravende of plechtige woorden, of met andere verleidelijke stijlmiddelen en uiterlijke versieringen waarmee veel schrijvers hun werk gewoonlijk aankleden. Ik wilde dat het door niets anders aantrekkelijk zou worden gemaakt dan door de waarheid van de inhoud en het gewicht van het onderwerp.

Ook hoop ik dat het niet als aanmatiging wordt beschouwd wanneer iemand van lage en onaanzienlijke afkomst het aandurft het bestuur van vorsten te bespreken en daarvoor regels te formuleren. Wie een landschap in kaart wil brengen, gaat immers beneden in de vlakte staan om de aard van de bergen en de hoger gelegen gebieden te kunnen bestuderen. Om de lager gelegen gebieden goed te kunnen bekijken, moet hij juist hoog op een berg gaan staan. Zo moet men ook een vorst zijn om de aard van het volk goed te leren kennen, maar moet men tot het volk behoren om de aard van vorsten goed te kunnen doorgronden.

Aanvaard daarom dit kleine geschenk in de geest waarin ik het u aanbied. Wanneer u het aandachtig leest en overdenkt, zult u daarin mijn vurige wens herkennen dat u de grootheid bereikt die het lot en uw eigen voortreffelijke eigenschappen u in het vooruitzicht stellen.

En wanneer u vanaf de hoogte van uw verheven positie af en toe uw blik op deze lage streken richt, zult u zien hoe onverdiend ik gebukt ga onder de zware en voortdurende vijandigheid van het lot.

Welke soorten vorstendommen er zijn en op welke manieren ze worden verworven

Alle staten en alle heerschappijen die gezag over mensen hebben uitgeoefend of dat nog steeds doen, zijn republieken of vorstendommen.

Vorstendommen zijn óf erfelijk, waarbij het geslacht van de heerser al lange tijd aan de macht is, óf nieuw. Nieuwe vorstendommen kunnen volledig nieuw zijn, zoals Milaan dat was voor Francesco Sforza, of zij kunnen als nieuw gebied worden toegevoegd aan het erfelijke rijk van de vorst die ze verovert, zoals het koninkrijk Napels werd toegevoegd aan het rijk van de koning van Spanje.

De gebieden die op deze manier worden verworven, zijn óf gewend onder een vorst te leven, óf gewend vrij te zijn. Ze worden veroverd met de wapens van anderen of met de eigen wapens, door geluk of door eigen bekwaamheid en daadkracht.

Over erfelijke vorstendommen

Ik zal republieken buiten beschouwing laten, omdat ik die elders al uitvoerig heb behandeld. Ik richt mij hier uitsluitend op vorstendommen. Aansluitend op de indeling uit het vorige hoofdstuk zal ik bespreken hoe deze vorstendommen bestuurd en behouden kunnen worden.

In erfelijke staten, waar de bevolking al lange tijd gewend is aan het regerende vorstenhuis, zijn de moeilijkheden om de macht te behouden veel kleiner dan in nieuwe staten. De vorst hoeft slechts niet af te wijken van de bestuurswijze van zijn voorouders en zich vervolgens verstandig aan veranderende omstandigheden aan te passen. Wanneer zo'n vorst over een normale mate van bekwaamheid beschikt, zal hij zich altijd in zijn staat kunnen handhaven, tenzij een buitengewone en overweldigende macht hem daaruit verdrijft. En zelfs wanneer hij zijn staat verliest, zal hij hem terugwinnen zodra de bezetter door tegenslag wordt getroffen.

In Italië hebben we het voorbeeld van de hertog van Ferrara. Hij wist de aanvallen van de Venetianen in 1484 en die van paus Julius in 1510 uitsluitend te weerstaan doordat zijn familie al lange tijd over dat gebied heerste.

Een erfelijke vorst heeft namelijk minder redenen en minder noodzaak om zijn onderdanen te benadelen. Daardoor zal hij doorgaans geliefder zijn. Zolang uitzonderlijk ernstige gebreken hem niet gehaat maken, ligt het voor de hand dat zijn onderdanen hem van nature goedgezind zijn.

Door de ouderdom en de continuïteit van zijn heerschappij verdwijnen bovendien de herinneringen aan en de oorzaken van politieke veranderingen. Iedere verandering legt namelijk altijd de basis voor een volgende.

Over gemengde vorstendommen

Juist bij een nieuw vorstendom doen zich moeilijkheden voor. Wanneer het niet volledig nieuw is, maar als een nieuw deel aan een bestaande staat wordt toegevoegd — zodat het geheel min of meer een gemengd vorstendom kan worden genoemd — ontstaan de veranderingen in de eerste plaats door een natuurlijke moeilijkheid die bij alle nieuwe vorstendommen voorkomt.

Mensen veranderen namelijk graag van heerser, omdat zij denken dat zij erop vooruit zullen gaan. Die verwachting brengt hen ertoe de wapens op te nemen tegen degene die regeert. Maar daarin vergissen zij zich, want later merken zij uit ervaring dat hun toestand juist slechter is geworden.

Dit komt voort uit een andere natuurlijke en onvermijdelijke noodzaak: als nieuwe vorst kun je haast niet voorkomen dat je degenen over wie je voortaan regeert benadeelt. Dat gebeurt door de aanwezigheid van je troepen en door de talloze andere vormen van onrecht die een nieuwe verovering met zich meebrengt.

Daardoor worden alle mensen die je bij de verovering van het vorstendom hebt benadeeld je vijanden. Tegelijkertijd kun je degenen die je geholpen hebben aan de macht te komen niet als vrienden behouden. Je kunt hun verwachtingen namelijk niet volledig waarmaken, terwijl je evenmin harde maatregelen tegen hen kunt nemen, omdat je bij hen in de schuld staat. Zelfs iemand die over een zeer sterk leger beschikt, heeft immers de steun van de plaatselijke bevolking nodig om een gebied binnen te kunnen trekken.

Om deze redenen veroverde Lodewijk XII, koning van Frankrijk, Milaan even snel als hij het vervolgens weer verloor. De eerste keer waren alleen de eigen strijdkrachten van hertog Ludovico al voldoende om hem eruit te verdrijven. De inwoners die de poorten voor Lodewijk hadden geopend, ontdekten namelijk dat hun

verwachtingen en hun hoop op een betere toekomst bedrogen waren. Daarom konden zij de lasten die de nieuwe vorst hun oplegde niet verdragen.

Het is wel zo dat opstandige gebieden die voor de tweede keer worden veroverd, daarna moeilijker verloren gaan. De heerser grijpt de opstand namelijk aan om zich zonder veel terughoudendheid steviger te vestigen. Hij straft de schuldigen, ontmaskert verdachte personen en versterkt de zwakste plekken in zijn bestuur.

Om Frankrijk Milaan de eerste keer te laten verliezen, was het daarom voldoende dat hertog Ludovico aan de grens enige onrust veroorzaakte. Om Frankrijk het gebied een tweede keer te laten verliezen, moest bijna de hele wereld zich tegen Lodewijk keren en moesten zijn legers worden verslagen en uit Italië verdreven. Dat kwam voort uit de oorzaken die ik hierboven heb genoemd. Toch werd Milaan hem zowel de eerste als de tweede keer afgenomen.

De algemene oorzaken van het eerste verlies zijn inmiddels besproken. Nu moeten we onderzoeken waarom hij Milaan de tweede keer verloor. Ook moeten we bekijken welke middelen Lodewijk tot zijn beschikking had en welke middelen iemand in dezelfde positie kan gebruiken om een veroverd gebied beter te behouden dan de koning van Frankrijk heeft gedaan.

Staten die na hun verovering aan het bestaande rijk van de veroveraar worden toegevoegd, behoren óf tot dezelfde streek en hebben dezelfde taal, óf verschillen daarvan. In het eerste geval zijn ze gemakkelijk te behouden, vooral wanneer de bevolking niet gewend is in vrijheid te leven.

Om zulke gebieden veilig in bezit te houden, is het voldoende het geslacht van de vroegere vorst uit te roeien. Wanneer voor het overige de bestaande verhoudingen worden gehandhaafd en de gebruiken van de bevolking niet wezenlijk verschillen, zullen de mensen rustig blijven leven. Dat is gebleken in Bourgondië,

Bretagne, Gascogne en Normandië, die al lange tijd met Frankrijk verenigd zijn. Hoewel er enige verschillen in taal bestaan, lijken de gebruiken op elkaar en kunnen de bevolkingen gemakkelijk naast elkaar leven.

Wie zulke gebieden veroverd en ze wil behouden, moet daarom op twee dingen letten. Ten eerste moet het geslacht van de vroegere vorst verdwijnen. Ten tweede mogen de bestaande wetten en belastingen niet worden veranderd. Op die manier vormt het nieuwe gebied binnen zeer korte tijd één geheel met het oude vorstendom.

Wanneer men daarentegen staten veroverd in een streek waarvan de taal, de gebruiken en de bestuursvorm afwijken, ontstaan er grote moeilijkheden. Om zulke gebieden te behouden, zijn veel geluk en grote bekwaamheid nodig. Een van de krachtigste en doeltreffendste middelen zou zijn dat de veroveraar er zelf gaat wonen.

Dat zou zijn bezit veiliger en duurzamer maken, zoals de Turkse heerser in Griekenland heeft gedaan. Ondanks alle andere maatregelen die hij nam om dat gebied te behouden, zou hij het onmogelijk hebben kunnen vasthouden als hij er niet zelf was gaan wonen.

Wanneer een vorst in het veroverde gebied woont, ziet hij problemen ontstaan en kan hij snel ingrijpen. Wanneer hij er niet woont, hoort hij pas van de problemen als ze al groot zijn geworden en er niets meer aan te doen is.

Bovendien wordt het gebied dan niet door zijn ambtenaren uitgeplunderd. De onderdanen zijn tevreden omdat zij zich rechtstreeks tot de vorst kunnen wenden. Wie zich goed wil gedragen, heeft daardoor meer reden hem lief te hebben; wie zich anders wil gedragen, heeft meer reden hem te vrezen. Ook een buitenlandse macht die het gebied wil aanvallen, zal voorzichtiger optreden. Wanneer de vorst er zelf woont, kan hij het gebied alleen met de grootste moeite verliezen.